

Marko Uršič

GNOSTIČNI ESEJI

Hieron, Ljubljana 1994

319 str., cena 1950 SIT

Knjiga filozofa in književnika dr. Marka Uršiča je ena izmed tistih, po katerih humanistično, religiozno ali umetniško usmerjeni bralci utegne poseči v najbolj

kontemplativnih in poduhovljenih razpoloženjih. Zbirka esejev o arheologiji duha, o globinah "mythosa" in "logosa", o simbolični veličini svetih spisov, osvetljenih z zgodovino neštetihih usod, arhetipov in zagonetnih metafor, nas popelje v svet, ki se človeka dotakne kvečjemu ob vstopu v obzem pritlične romanske cerkvice ali potikanju med vitrinami Britanskega muzeja.

Delo, v katerem se spletejo filozofija, primerjalna religiologija, zgodovina in književnost, davno in sodobno življenje iščočih, je zaznamovano s specifičnim Uršičevim slogom, ki bralca nujno pritegne v mnogoplastno podoživljanje. Spominja nas tudi na njegov roman "Romanje za Animo". Le zelo izbrano sosledje zgodovinskih zgodb, podatkov, citatov, slik, prilik in refleksij zmore vzbuditi tako polno navdiha bralcu in njegovemu spominu ter duhovnemu zrenju. Avtor je uspel lepoto davnih metafor, prebliske pozabljenih romarjev v duhu in mistična sporočila odkopanih rokopisov večje obnoviti z lastnim umetniškim in raziskovalnim pogledom širokega obsega.

Potovanje skozi gnostično zakladnico človeštva začne z opisom odkritja zgodnjekrščanskih kodeksov "Nag Hammadi" in njihovo analizo. Vseskozi je moč zaznati

vzdušje "neposredne" prisotnosti v prostoru in času dogajanja samega, pa četudi so to prva stoletja po našem štetju. Uršičev jezik je zelo sočen in izpiljen, tako rekoč filigranski. Opremljen je z bibliotekarsko korektnostjo, ki krasi najave citatov. Odlomki starodavnih del, ki zagotavljajo živost Uršičevih refleksij, so bolj ali manj gosto posejani po vseh esejih.

V kriptu koptske preteklosti se vrnemo v VI. eseju o refleksijah na vizije sv. Antona Puščavnika, II. esej pa je posvečen razmišljanju o svetem, o mističnem in o duhovnem doživljanju časa.

Sledi esej o možnosti transcendence v bibličnem in sodobnejšem smislu. V zadnjem delu Uršič polemizira s Hribarjem. Tukaj (str. 142) med drugim tudi pravi, da so "paradoksi za filozofijo bistveni in konstitutivni, zato brez paradoksnih poskusov 'tematizacije' transcendence filozofija kot filozofija ne more obstati".

Skupaj s Hribarjem se vpraša, "kako misliti, živeti in delati, da transcendenca ne bi sevala uničujoče moči, da transcendenca ne bi bila nihilistična Transcendenca, instrument volje do moči" (str. 144).

V VI. eseju govori o bibličnosti Platonovih mitov, o njegovih Idejah in prisporodi o votlini, ki jo je naposled občutilo zgodnje krščanstvo. Tudi ta del krasijo nekatera čudovita razpoloženska poročila o lastni izkušnji spoznavnega stika z arhetipi in alegorijami posthelenističnega zgodnjekrščanskega nauka, projiciranega npr. na stene grških cerkva in v njihove obrede, ki jih je avtor podoživel na svojih potovanjih. Takšno kontemplativno čudenje sem zasledil doslej le v Jungovih "Spominih, sanjah, mislih", Uršič pa ga zmeraj obogati z zdravo, kritično refleksijo in razlago. Spet se loti tudi problema metafizičnega časa, ki je ena od stalnic njegove kozmologije duha. Knjigo zaključuje obravnava srednjeveškega mita o svetem Gralu.

"Gnostični eseji" so nedvomno mojstrski filozofsko-literarni kolaž, ki vzporedno zapolni mnoge ravni bralčeve spoznavne radovednosti in sle po neskončnosti. Ta se zrcali tudi skozi mistične rokopise, obtežene z močjo simbolov, ki so jih fokusirali duhovi neštetihih prednikov.

Primerjalna religiologija odkriva še eno dejstvo. Za razliko od znanosti, ki vselej želi dajati spoznavne zaključke in se zaradi tega mora izogibati mistični transcendenci, religiologija kaže na skrivnostnost in čudenje kot bistveno naravo spoznavanja na tisti visoki in vseobsegajoči ravni, kjer ni več spoznavne konvergence, ker je niti ne more biti!

Mitja Peruš